

Наталія Вікторівна Аніщенко,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології вищої
школи
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1854-452X>

Вікторія Вікторівна Вдовенко,
педагог-організатор
Фастівського навчально-виховного комплексу
«ДНЗ ЗОШ I–III ступенів № 3»
м. Фастів, Київська обл., Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1928-6267>

УДК 37.013.3

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-1\(77\)-47-53](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-1(77)-47-53)

ОРГАНІЗАЦІЯ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВИХ СВЯТ ЯК СКЛАДОВА МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-ОРГАНІЗАТОРІВ ДО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Анотація.

У статті визначено важливість підготовки педагогів-організаторів до морального виховання учнів, а також процес формування готовності майбутніх педагогів до творчої професійної діяльності. Описано головні наукові підходи до професійної діяльності педагогів-організаторів: інтегрований, комплексний, функціональний. Аргументовано роль фольклору як провідного виду позаурочної діяльності, що створює унікальні можливості для формування моральної свідомості та почуттів учнів. Розкрито функції вчителя як творчого наставника. Доведено, що українська мудрість має надзвичайно глибокий зміст, заснований на філософії стародавніх слов'ян, їхніх вірувань. Вона складається з морально-етичних принципів: поваги, толерантності, шанобливого ставлення до старших. У статті зазначено, що театралізовані календарно-обрядові свята сприяють зміцненню здоров'я школярів, розвитку морально-вольових та інтелектуально-творчих здібностей особистості. Це важливий засіб, що спрямовує школярів на самовдосконалення. Тому суть і мета методичної роботи педагога-організатора має бути спрямована на гармонійний розвиток дитини в психічній і духовно-моральній сферах.

Ключові слова: моральне виховання; педагог-організатор; фольклор; календарно-обрядові традиції; креативність.

Руйнування моральних цінностей, що спостерігається останніми роками, негативно позначається на духовному здоров'ї молоді. Це свідчить про глибоку духовну кризу в суспільстві й потребує активізації методичної підготовки педагога-організатора в контексті морального виховання учнів як особистостей, які формуються.

У Законі України «Про вищу освіту» методичну діяльність визначено як складник педагогічної освіти, що реалізується в різних формах та вдосконалюється з розвитком психолого-

педагогічної науки України [1]. Методична діяльність педагогів-організаторів пронизує різні види їхньої професійної діяльності й виконується постійно.

Згідно з Концепцією «Нової української школи» (НУШ), пріоритетним завданням української освіти є формування в дітей загальнолюдських духовних цінностей та орієнтирів, а також гармонійної, духовно багатой та національно свідомої особистості. Таким чином, одним з актуальних напрямів виховного процесу постає моральне

виховання особистості, формування ставлення до світу та себе [2]. Тому методична діяльність у закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) має бути спрямована на вдосконалення професійних компетентностей сучасного педагога-організатора на засадах формування загальнолюдських моральних цінностей, що є актуальною вимогою соціуму.

У сучасних наукових дослідженнях методична діяльність освітян визначається як цілеспрямоване вираження особистості, прагнення до самовдосконалення, що містить її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, навички, уміння та настанови. Таку якість особистості фахівця можливо сформувати моральними, психологічними, а також професійними складниками. Зазначена якість є результатом всебічного особистісного розвитку педагога-організатора з урахуванням вимог, зумовлених особливостями професії в діяльності з учнями в позаурочний час.

Існують різні підходи до визначення специфіки організації методичної діяльності педагогів-організаторів як інтегральної спрямованості на професійну діяльність, що виражається в наявності у фахівців педагогічних здібностей, знань, навичок, умінь, переконань, ціннісних орієнтацій і моральних якостей для забезпечення результатів виховної діяльності.

У педагогіці для організації методичної діяльності педагога-організатора в оцінці морального розвитку дітей розглядають три підходи. Інтегрований підхід (Л. Божович, В. Мерлін, М. Неймарк та ін.), що пропонує застосовуючи будь-який один, максимально широкий критерій і дає змогу виявити та зафіксувати головний стрижень особистості, що визначає лінію її поведінки (моральна готовність вихованця). Комплексний підхід (Б. Бітінас, О. Зосимовський та ін.), в якому інтегрований підхід відіграє роль головного методу вивчення вихованості, а функціональний – допоміжного. Представники функціонального підходу (Н. Єфременко, Л. Іванова, Н. Монахова та ін.) рекомендують використовувати численний перелік моральних якостей (працелюбність, гуманність, колективізм, чесність, скромність, дисциплінованість, ввічливість тощо). У контексті нашого дослідження професійної діяльності педагогів-організаторів інтерес становить саме цей підхід.

На нашу думку, віддзеркаленням моралі у свідомості учня є його *моральна вихованість*, що по різному обґрунтовується дослідниками. Як стверджує І. Харламов, моральна вихованість є співвідношенням мотивів поведінки та характеру вчинків особистості, а також моральних норм і правил [9, с. 79]. Важливими він визначає такі критерії моральної вихованості:

– глибина осмислення та знання норм і правил моралі, що характеризують моральну свідомість особистості;

– ступінь сформованості моральних умінь, навичок і звичок поведінки;

– характер моральної орієнтації в складних моральних ситуаціях;

– ступінь принциповості та прояв вольових зусиль під час відстоювання власної позиції;

– міра моральної вимогливості до себе й інших людей, характер поведінки в колективі, а також наодинці з собою;

– наявність гуманістичних рис у характері та поведінці, доброзичливість до оточуючих, рівень розвиненості почуття власної гідності, честі, сорому, совісті тощо.

Основою моральної вихованості є знання: моральних норм, правил поведінки, принципів тощо; аргументації необхідності дотримання певних моральних норм; прийнятих у суспільстві зразків позитивного ставлення до моральних норм.

Моральну вихованість особистості становить наявність сукупності сформованих моральних якостей, що зумовлюють її поведінку. Моральні якості розкривають ставлення людини до суспільства, праці, людей і самої себе. До моральних якостей також належать такі особистості, як *відповідальність, дисциплінованість, скромність, мужність, колективізм, принциповість, обов'язковість* тощо. Поняття «моральні якості» є більш загальним і складним у порівнянні з моральними нормами. У ньому немає конкретних вказівок на те, які дії людина має, а які не має здійснювати, а в узагальненій формі характеризуються й оцінюються певні прояви її поведінки. Поняття «моральна якість» разом із приписом обов'язково містить також оцінювальний аспект: вираження певного (позитивного/негативного) ставлення до нього. Тому визначення якості вчинку (чи людини) є критерієм для його морального оцінювання. Серед моральних якостей виокремлюють так звані інтегральні: *дисциплінованість, колективізм, мужність, чесність, співчуття* тощо.

На думку І. Беґа, у підлітків (попри те, що учень вільно орієнтується в шкільному оточенні, умовах навчання) доцільно формувати такі моральні якості, як: *товариськість, дисциплінованість, воля, мужність, чесність, чутливість* до рідного слова та рідної пісні, *повагу* до національних традицій. Розкриємо сутність деяких моральних якостей [4, с. 48]. Важливою моральною якістю особистості є *товариськість*, що проголошує пріоритет інтересів і мети колективу як соціальної спільноти людей, об'єднаних суспільно значущими цілями.

У соціальному та моральному плані товариськість протилежна як індивідуалізму, так і груповому егоїзму. Товариськість посилює дію моральних настанов: чіткість переростає в принциповість, сміливість – у мужність, а гуманність – у людинолюбство тощо. Товариська активність

учня, з одного боку, постає необхідною сходиною розвитку позитивного ставлення до суспільства, а з іншого – важливою передумовою формування особистості дитини в колективі.

Так, Є. Кузьміна вважає, що товариськість – це якість особистості, що виражає рівень соціального розвитку людини та виявляється в особистій відповідальності за громадський прогрес, де колектив, у постійних діях на благо суспільства. У структурі колективізму значну роль відіграють громадські інтереси особистості, її прагнення до спілкування з людьми та спільної діяльності, уміння поєднувати громадське з особистим і в разі необхідності ставити вище інтереси колективу та суспільства. Особистість, яка наділена товариськістю, намагається діяти в інтересах колективу, поважає громадську думку, надає допомогу членам колективу в досягненні поставленої мети, не ставить власні інтереси вище за інтереси товаришів. Колективні сценічні заходи перед батьками й однолітками створюють можливість для задоволення інтересів особистості та розвитку її здібностей [7, с. 37].

Іншою моральною якістю особистості є **дисциплінованість**. Вона постає результатом виховного процесу, результатом зусиль самого колективу дітей, які виявляються в усіх сферах його життя. Так, М. Воробйов і Т. Круцевич вважають, що виховання дисциплінованості як однієї з моральних рис особистості передбачає: усвідомлення учнями норм і правил дисципліни; виховання навичок дисциплінованої поведінки; організацію їхньої щоденної практичної дисциплінованої поведінки (чіткий режим і педагогічно грамотна організація навчання, дозвілля); формування волевільних якостей [5, с. 87]. Сильний вплив на формування моральних якостей учнів мають навички педагогів-організаторів із написання сценаріїв казок на морально-етичну тему, їх інсценізації та проведення відповідних бесід.

Воля сприяє розвитку в дітей ініціативи, впевненості у власних силах, наполегливості, вміння переборювати труднощі для досягнення поставленої мети. Воля формує вміння володіти собою, удосконалювати навички самостійної поведінки. Воля – це свідомо саморегуляція людиною власної поведінки й діяльності, регулююча функція мозку, що полягає в здатності активно домагатися свідомо поставленої мети, переборюючи зовнішні та внутрішні перешкоди. Високий моральний розвиток особистості – важлива умова виховання волі й основний шлях її виховання.

Значну роль у цілеспрямованості морального виховання відіграють мужність, героїзм і патріотизм. **Мужність** – це вміння протистояти труднощам, страху, біді та нещастям. Мужньо – визначене, встановлене самою особистістю ставлення цієї особистості, труднощів, коли вона не боїться, переборює їх, ставить власне «Я» вище за перепони і перешкоди. Мужність досить багатогран-

на, адже буває мужність переборення і мужність опору, мужність переконання й мужність вибору. Усе це виявляється як ставлення особистості до значних труднощів. У цьому контексті «Я» і «складність» перемагає «Я», й ми говоримо про прояв мужності. Для виховання мужності важливими є зустрічі з героями (людьми, які проявили мужність, відвагу, сміливість і рішучість, рятуючи людей від пожежі чи інших стихійних лих; які захищали Україну від агресії; з героями праці та іншими людьми, які проявили героїзм, гідні моральні чесноти у процесі життєдіяльності). Мужність формується в боротьбі з труднощами, стійкому відношенні до героїв, в оцінюванні успіхів.

Зауважимо, що правильне ставлення педагога-організатора до емоційних переживань учня в процесі підготовки його до театральних заходів на морально-етичну тему (свята чи виступу) може призвести до досягнення комунікації та довіри. Методичні вказівки учню мають посилити віру у власні сили та творчі здібності, сприяти успіху. Неабияку роль у моральному вихованні особистості відіграють такі якості, як **принциповість** і **скромність**.

Принциповість, згідно з С. Гончаренком, це морально-психологічна риса особистості, що характеризує її соціальну позицію, вірність певній ідеї, переконанням, принципам послідовності їх відстоювання, приведення в життя. Під час визначення принциповості обов'язково необхідно враховувати зміст ідей, принципів, які пропагує людина [6, с. 31].

Скромність – це моральна якість особистості, що виражається в простоті спілкування з людьми, у достатньо критичному відношенні до себе, повазі до інших, небажанні підкреслювати власні досягнення й хизуватися успіхами. Скромність виявляється в поведінці та манерах [6, с. 31].

Зауважимо, що формування й удосконалення моральних якостей відбувається постійно, відповідно до вікових і психологічних особливостей розвитку особистості на різних етапах життя. Учень формується в умовах засвоєння нових для нього соціальних умов і обов'язків. За умови грамотно організованої методичної діяльності педагогів-організаторів вступ до школи та нові обов'язки учня сприяють накопиченню ними позитивного морального досвіду, міжособистісних відношень та суспільної поведінки. Цей досвід має підкріплюватися роз'ясненням педагогами-організаторами головних моральних понять. Підкреслимо, що в цьому аспекті саме підлітковий шкільний вік характеризується підвищеним сприйняттям до засвоєння моральних вимог і норм, що дає змогу своєчасно закласти моральний фундамент розвитку особистості.

Так, І. Бех зазначає, що головною особливістю розвитку дитини в шкільному віці є зміна її соціальної позиції: учень розвиває власні моральні

якості як член шкільного колективу. Науковець наголошує, що завдання дорослих стосовно розвитку учня в цей період полягає в тому, щоб сформувати в нього високу та гідну позицію, підвести до розуміння нових обов'язків [4, с. 98].

Моральні якості містять понад третину якостей особистості. Вольові й емоційні якості в середній школі слугують розвитку самостійності, працездатності. Інтегративні якості учня безперервно розвиваються, використовуючи сенситивність цього віку. Їх структура ґрунтується як на психофізіологічних передумовах цілісного розвитку дітей цього віку, так і на логіці саморозвитку особистісних якостей.

Учню властивий розрив між знаннями моральних норм і відповідною поведінкою, це є характерною рисою дитини, яка лише вчиться орієнтуватися в розмаїтті життєвих ситуацій, співвідносити наявні в неї уявлення про життя з реальними вчинками, конкретною поведінкою. У дітей потрібно виховати вміння уважно, доброзичливо ставитися до людей, адекватно оцінювати власні вчинки і поведінку тих, хто її оточує, виявляти відношення (емоційно-моральні, оцінні, міжособистісні) у відповідних вчинках. Нерозвиненість умінь оцінювати вчинки оточуючих і власні, недиференційованість, нестійкість відношень, неадекватність їх вияву гальмує розвиток моральних якостей особистості, що негативно впливає на формування моральних переконань.

Науковці стверджують, що в контексті підліткового віку ще не можна говорити про повну сформованість моральних переконань, оскільки їх становлення передбачає високий рівень розвитку особистості, коли провідна роль у регуляції поведінки належить внутрішнім факторам. Проте уважне, доброзичливе, неупереджене ставлення особистості до однолітків і дорослих, розвиток моральних якостей – важлива передумова визначення власної життєвої позиції, місця в системі міжособистісних відносин у колективі. Важливо враховувати, що в учнів підліткового віку значно підвищується значущість думки колектива в оцінюванні дитини, її вчинків і поведінки. Мотивацією діяльності, регуляторами поведінки стають громадська думка, усвідомлення відповідальності й значно менше впливають на підлітків прямі вказівки з боку дорослих [4]. Тому педагогу-організатору необхідно враховувати інтереси, морально-етичні погляди, ціннісні орієнтації, смаки, вподобання членів певного колективу, адже спілкування з товаришами поступово перетворюється в особливу сферу життя дитини, що сповнена особливими піклуваннями, радощами й інтересами. «Зверненість до колективу» призводить до того, що учень починає свідомо підпорядковувати сподівання тим загальним цілям і завданням, що стоять перед ним та однолітками, вчиться керувати власною поведінкою.

Учні підліткового віку вже здатні відчувати почуття моральної відповідальності не лише щодо товаришів чи класного керівника. У них підвищується стійкість моральної поведінки. Найпростіші її форми, що пов'язані з виконанням елементарних моральних норм, набувають тенденції до закріплення. В самостійних моральних діях учень-підліток може успішно впоратися з більш сильними внутрішніми перешкодами. Хоча учень-підліток здебільшого володіє певною моральною спрямованістю загалом, однак доволіність його моральних дій потребує систематичного педагогічного підкріплення. Без допомоги дорослого учням важко розібратися в таких поняттях моралі, як «патріотизм», «героїзм», «моральний подвиг», «самопожертва», «гідність». Саме ними прийнято позначати високо усвідомлені, самостійні вчинки.

Педагог-організатор має невичерпні можливості щодо морально-етичного виховання учнів. Народні свята є провідним видом позаурочної діяльності. Вони створюють сприятливі умови для поглиблення його моральної свідомості та почуттів, зміцнення моральної волі. З цією метою з давна використовувалися елементи народної творчості, що зародилася в первісному суспільстві, викристалізовувалася віками в стародавніх обрядах та ритуалах, театралізованих виставах, іграх й розвагах. Брати участь у фольклорному обряді – не просто виконувати певні дії, поспівати пісен чи завести танок, а залучитися до величчя таїнства природи, життя, набутти морально-етичний досвід, а також стати часткою величчя храму співбудови [3, с. 95].

Тому не випадково в освітніх закладах України значну увагу приділяють розвитку духовного світу особистості, її морально-етичних якостей засобами фольклорного мистецтва. Так, у Києво-Могилянській академії, яка майже 200 років виконувала роль освітньо-виховного, наукового й мистецького осередку духовності українського народу, існувало чимало звичаїв: урочисто, з колядуванням й щедруванням зустрічати Новий рік; відзначати прихід весни піснями, хороводами, забавами тощо; влаштовувати гуляння на Івана Купала, Різдво, Великодень та ін. свята; увінчувати щедру осінь традиційними обжинками, віддаючи шану хлібу та людині-трударю. Вихованці академії – міркачі – кожного року за традицією в період рекреацій (канікул) та на свята мандрували «зі славленням», співаючи інсценізовані канти й пісні з побажанням господарям здоров'я і різних благ. У таких фольклорно-звичаєвих структурах виконавці іноді перевтілювалися в образи персонажів ритуального дійства, одухотворювали явища природи, імітували звички тварин, ілюстрували окремі епізоди трудових процесів. Захоплюючи слухачів красою обрядового колективного виконавства, масовими іграми, хороводами,

колядками й щедрівками з іграми та театралізацією дій, академісти в певному розумінні були творцями художньо-співацької культури усього Південно-Західного регіону. Ті їх канти, що сприйняв і згодом обробив народ, стали основою багатьох народних пісень та обрядів. Навіть у складних умовах наступу на Україну шовіністичного месіанства Києво-Могилянська академія продовжувала запроваджувати народні фольклорні обряди, завдяки чому живила національну свідомість, продовжувала національне буття народу, не дозволяла йому повірити у свою другорядність й розчинитися під впливом шовінізму [3, с. 96].

Пізніше тенденції використання народних джерел з метою розвитку особистості знайшла відображення в педагогічних поглядах і практичній діяльності багатьох відомих педагогів-організаторів й митців. Залучення учнів до народних фольклорних джерел майже припинилося у 1920–30 роки. Політизація освітнього процесу та боротьба з «українським націоналізмом» призвели до забуття прогресивних досягнень й досвіду використання фольклорного мистецтва з метою розвитку морально-етичних якостей особистості. На сучасному етапі, коли національна свідомість й культура українського народу відроджується, ця проблема набуває особливої актуальності. Це потребує значного підвищення рівня етнографічної обізнаності учнів, розвиток їх знань щодо звичаїв, моралі, художніх традицій свого народу.

У цьому аспекті педагогу-організатору доцільно організувати, наприклад, спільну музично-театральну діяльність учнів, вивчати обряди та звичаї свого народу в процесі занять, позакласних і позашкільних заходів тощо. Різноманітні заходи з використанням творів мистецтва морально-етичного змісту вважають одним із найбільш ефективних шляхів об'єднання і зміцнення колективу. Вони сприяють розвитку сміливості й рішучості, взаємодопомоги і взаємовиручки, чесності та справедливості, братського ставлення до представників різних національних груп і народів, любові до рідного краю. Методична діяльність педагогів-організаторів має бути спрямована на вивчення особливостей морального виховання учнів і засобів їхньої успішної реалізації, адже вони мають беззаперечні переваги в порівнянні з іншими педагогами-предметниками. Специфіка виховної діяльності педагога-організатора допомагає розвивати в дітей такі високиморальні якості, що призводять до мужніх учинків. Це потребує неперервної педагогічної діяльності, опрацювання ефективних технологій щодо розвитку волі й морально-етичних якостей учнів. З цієї метою педагоги-організатори використовують різноманітні форми й засоби виховної діяльності. Так, використання театральних-музичних композицій, які виконуються в природних умовах (наближених до звичайних життєвих обставин),

значно розширюють арсенал виховного впливу педагога-організатора в контексті розвитку моральних якостей учнів. З цієї метою використовуються народні ігри та вправи з морального виховання, обігрування казок на морально-етичну тему в театральній дії тощо. У них, як і в багатьох інших рухливих діях, закладено значний виховний потенціал, що пов'язано з потенціалом народної мудрості, моралі та честі.

Педагогічний досвід підтверджує, що підготовка до виховного заходу потребує від педагога-організатора створення атмосфери співтворчості, підтримки успіхів учнів і мудрої спрямованості педагогічних прийомів та засобів на формування моральних ідеалів. На виховних заходах кожна хвилина – це навчання й виховання одночасно.

Театральні вистави календарно-обрядового спрямування, що виконуються в умовах колективної взаємодії учнів, озброюють їх досвідом моральних стосунків, що є основою формування відповідних морально-вольових якостей. У процесі виховної діяльності створюються різноманітні педагогічні ситуації, в яких виявляється та змінюється ставлення учнів до суспільства, людей і себе.

Сценічна діяльність на тлі сильного емоційного збудження, яка регламентована встановленими й добровільно прийнятими нормами та правилами, привчає підкорювати власні інтереси інтересам колективу, володіти собою, виявляти дисциплінованість, чесність, сміливість, рішучість тощо. Сценічні вправи надають рухам гармонії та краси, строгості, чіткості та доцільності, виховують гарну поставу, підтягнутість і вільне володіння тілом. Завдяки цьому виступ перед батьками й однокласниками стає об'єктом емоційних переживань й оцінок.

У період активного формування характеру важливу значущість має ігрова діяльність. Педагогічна цінність ігор полягає в тому, що вони комплексно впливають на фізичні та моральні функції людини. Граючи, діти засвоюють життєво необхідні рухові звички та вміння, у них виробляються такі якості: сміливість, воля до перемоги, кмітливість. Під час ігор учні засвоюють правильні поняття про предмети й явища природи, практично закріплюють певні знання, що отримують на заняттях. Граючи, учні пізнають значущість перемоги не лише для окремого гравця, а й для команди або колективу. Це сприяє вихованню в учнів почуття колективізму.

Характерними особливостями системи морального виховання є зв'язок морального й естетичного, соціального і фізичного. Значну роль у цьому процесі відводять також народним звичаям та іграм. Науковці зазначають, що гра є вправа, засобом якої дитина готується до життя. Ігри є вигідним заняттям для дитини, через яку вона привчається до тих дій, що покладаються в основу

її звичок і звичаїв, причому ці заняття зазвичай пов'язані з підвищеним почуттям задоволення. Задовольняючи природний потяг дітей до рухової діяльності, ігри збуджують колективні переживання, відчуття ліктя, радості спільних зусиль, сприяють зміцненню дружби та товариськості.

Значну виховну значущість мають календарно-обрядові свята та розваги для розвитку почуття колективізму та комунікації, що організовуються для ознайомлення учнів із рідним краєм, природними, історичними та культурними пам'ятками нашої країни. Важко також переоцінити роль туризму у вихованні в учнів відчуття любові до Батьківщини, захоплення звичаями й обрядами, адже саме школа є осередком збереження старовинних традицій і громадського виховання (наприклад, день Святого Миколая, Різдво, Великдень тощо).

Безцінна спадщина В. Сухомлинського є для сучасних дітей джерелом морального взірця й орієнтації на добро та чесність. Позитивно сприймаються сучасними учнями казки видатного педагога. А підлітки із задоволенням їх інсценізують. Методично доцільним є проведення бесіди до казки з теми морально-етичного виховання.

З огляду на вищезазначене, ми доходимо висновку, що моральні якості посідають важливе місце в структурі особистості учня. Його моральний розвиток здійснюється на підставі засвоєння моральних знань і морального досвіду попередніх поколінь, емоційного переживання моральних відношень. Зусилля педагога-організатора, його методична діяльність мають бути спрямовані на формування моральних якостей учнів, попри те, що його виховні впливи забезпечують формування, уточнення й закріплення знань, уявлень та понять про норми моральної поведінки, створення позитивного емоційного настрою перед виконанням моральних ігор, сцен включення в організовану колективну діяльність і в ході її залучення до культури поведінки.

Для того, щоб професійна діяльність педагога-організатора відбувалася ефективно, необхідно в системі методичної діяльності постійно готувати учнів до формування моральних якостей як складника розвитку гармонійної особистості. У нормах етики педагога-організатора міститься безліч понять про людську гідність, на основі яких в учнів виховуються моральні якості.

Педагог-організатор також проводить з батьками систематичні зустрічі та родинні свята, розв'язує педагогічні дилеми та ситуації з розвитку морального виховання учнів. У пам'ятках для батьків із розвитку моральних почуттів вказується, що малі українці, формуючи характер, мають шанобливо ставитися до інших людей, формуючи в собі ці риси, розвиваючи дух взаємоповаги. Важливо позбутися власних поганих звичок, бути вихованими та ввічливими. Підтри-

мувати навколо себе атмосферу справедливості та гуманізму.

Таким чином, українська мудрість має надзвичайно глибокий зміст, що заснований на філософії стародавніх слов'ян, їх віруваннях і охоплює такі морально-етичні принципи: *поваги, толерантності, повага до старших*. Театрально-музичні та календарно-обрядові свята сприяють зміцненню здоров'я, розвитку морально-вольових та інтелектуальних здібностей особистості з метою гармонійного формування і розвитку активної життєдіяльності. Свята подобаються багатьом дітям і є вагомим мотиваційним чинником у контексті саморозвитку. Це важливий засіб, що спрямовує учнів на самовдосконалення. Тому суть і мета методичної діяльності педагога-організатора має бути спрямована на гармонійний розвиток дитини в психічній і духовно-моральній сферах.

Використані літературні джерела

1. Про вищу освіту: Закон України 01 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2017/page6>.
2. Концепція «Нової української школи». URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
3. Аніщенко Н.В. Український фольклор і духовний розвиток особистості (історичний аспект). *Виховання учнівської молоді в душі миру і взаєморозуміння*: зб. матер. міжнародної. наук.-практ. конф. Рівне, 1992. С. 96–98.
4. Бех І.Д. Виховання особистості: монографія : у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.
5. Воробйов М.І., Круцевич Т.Ю. Практика в системі методичної освіти. Київ, 2006. 191 с.
6. Гончаренко С.У. Соціально-педагогічні проблеми розбудови української школи. *Рідна школа*. 1993. № 4. С. 31–34.
7. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва : Высш. шк., 1990. 119 с.
8. Пушкарь Р.Ю., Музаева А.Т. Концепция развития воспитательной работы. *Заместитель директора школы по воспитательной работе*. 2011. № 6. С. 13–18.
9. Харламов И.Ф. Нравственное воспитание школьников. Москва : Просвещение, 1983. 160 с.

References

1. Pro vyshchu osvitu [On higher education]. *Zakon Ukrainy 01 lyp. 2014 p. № 1556-VII – Law of Ukraine 01 July. 2014 p. № 1556-VII*. Retrieved from: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2017/page6>.
2. Kontseptsiiia "Novoi ukrainskoi shkoly" [The concept of the "New Ukrainian School"]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
3. Anishchenko, N.V. (1992). *Ukrainskyi folklor i dukhovnyi rozvytok osobystosti (istorychnyi aspekt)* [Ukrainian folklore and spiritual development of

personality (historical aspect)]. *Vykhovannia uchnivskoi molodi v dusi myru i vzaiemorozuminnia* – Education of student youth in the spirit of peace and mutual understanding. Rivne, P. 96–98.

4. Bekh, I.D. (2003). *Vykhovannia osobystosti* [Education of personality]. Kyiv. 344 p.

5. Vorobiov, M.I., & Krutsevych, T.Iu. (2006). *Praktyka v systemi metodychnoi osvity* [Practice in the system of methodical education]. Kyiv, 191 p.

6. Honcharenko, S.U. (1993). *Sotsialno-pedahohichni problemy rozbudovy ukrainskoi shkoly* [Socio-pedagogical problems of Ukrainian school development]. *Ridna shkola* – Native school. 4. P. 31–34.

7. Kuz'mina, N.V. (1990). *Professionalizm lichnosti prepodavatelja i mastera proizvodstvennogo obuchenija* [Professionalism of the personality of the teacher and the master of industrial training]. Moscow. 119 p.

8. Pushkar', R.Ju., & Muzaeva, A.T. (2011). *Koncepcija razvitija vospitatel'noj raboty* [The concept of development of educational work]. *Zamestitel' direktora shkoly po vospitatel'noj rabote* – Deputy director of the school for educational work. 6. P. 13–18.

9. Harlamov, I.F. (1983). *Nravstvennoe vospitanie shkol'nikov* [Moral education of schoolchildren]. Moscow. 160 p.

Anischenko Natalia, Vdovenko Viktoria. Calendar and Ritual Holidays Organization as a Part of Teachers-organizers' Training to Students Moral Education.

Summary.

In this article the importance of future teachers-organizers' training for children moral education and also the process of future teacher's awareness formation for creative work is considered.

The basic teachers-organizers' scientific approaches for the professional activity are characterized. There are integrated, complex and functional approaches.

The following criteria of schoolchildren moral intelligence are specified. They are as follows: person moral awareness, developed moral skills level, behavioral habits and skills, the character of moral orientation in difficult life situations, principality level and energy demonstration in defending own position, moral insistence to themselves and other people, the character of behavior, the presence of humanistic features in behavior and character, goodwill to other people, self-esteem level, honor, shame, conscience development, etc.

It is proved that the person's moral awareness is a complex of his or her already developed moral qualities, which cause his or her moral behavior. Moral qualities show person's attitude to society, to work, to people, to him/herself. Moral principles are as follows:

responsibility, discipline, modesty, courage, collectivism, integrity, trustworthiness, etc.

The meaning of folklore as one of the main type of extracurricular activity is augmented. It creates the unique possibilities for moral awareness development and schoolchildren's feelings. It is proved that Ukrainian wisdom has a very deep sense, it is based on ancient Slavs' philosophy and believes and consists of such moral and aesthetical principles as: respect, tolerance, and respectful attitude to elderly people. It is concluded that calendar and ritual holidays contribute to schoolchildren's health promotion, the development of person's moral, strong-willed, intellectual and creative skills. This is an important method which directs students to self-improvement. The essence and aim of teacher-organizer's methodical work should be directed on harmonic development of a child in psychical and moral areas.

Key words: teachers-organizers; moral education; calendar and ritual traditions; folk; creative personality.

Анищенко Н.В., Вдовенко В.В. Организация календарно-обрядовых праздников как составляющая методической подготовки педагогов-организаторов к моральному воспитанию учащихся.

Аннотация.

В статье раскрыта важность проблемы подготовки педагогов-организаторов к нравственному воспитанию школьников. Аргументирована целесообразность включения в воспитательный процесс фольклора, в частности календарно-обрядовых праздников. Охарактеризованы основные научные подходы к профессиональной деятельности педагогов-организаторов: интегрированный, комплексный, функциональный. Конкретизированы критерии нравственной воспитанности школьников: нравственное сознание; степень сформированности нравственных умений, навыков, норм поведения; характер нравственной ориентации в сложных жизненных ситуациях, принципиальность и проявления волевых усилий при отстаивании собственной позиции; нравственная требовательность к себе и другим, характер поведения; наличие гуманистических черт в характере и поведении, доброжелательность по отношению к другим людям, уровень развитости чувства собственного достоинства, чести, совести, скромности, ответственности, дисциплинированности, коллективизма и др. Аргументирована необходимость внесения изменений в классический образовательно-воспитательный процесс.

Ключевые слова: педагог-организатор; нравственное воспитание; фольклор; календарно-обрядовые традиции; креативность.